

Fran Ramovš

RELATIVNA KRONOLOGIJA SLOVENSКИH AKCENTSКИH POJAVOV

S primerjavo med slovanskimi jeziki moremo ugotoviti naravo akcenta in njegovo mesto v besedi (fonetični enoti); za naravo pride v poštev poleg čakavščine in ruščine tudi slovenščina, ki je v marsikakem pogledu ohranila starejšo stopnjo kakor shrv. dialekta kajkavščina in štokavščina; za določanje kvantitete pa so odločilni predvsem pojavi v zapadno-slovanskih jezikih. Z vsemi temi primerjavami moremo ugotoviti, da je praslovanščina v svoji končni razvojni fazi imela šest akcentov, štiri po naravi različne na dolžinah in dva po naravi različna na kračinah. Trije od teh predstavljajo iz prejšnjih dob (indoevropsčine) podedovane akcente, čeprav so se mogli delno v svojem bistvu izpremeniti; imenujemo jih zato stare akcente: stari akut (dolgo rastoči poudarek), stari cirkumfleks (dolgo padajoči poudarek) in stari kratki cirkumfleks (padajoči poudarek na kračinah). Ostali trije pa so nastali šele v praslovanščini sami iz novih fonetičnih ali stavčnih zvez. Pojav postanka teh novih akcentov imenujemo skratka praslovansko metatonijo; ta izraz je sicer samo deloma upravičen, takrat namreč, če gre za premembo akcentske narave istega, že od prej poudarjenega zloga; z metatonijo pa so v zvezi tudi razni premiki akcentov, ki imajo za posledico pojave po naravi enakšnih, torej tudi metatoniranih akcentov. Stare akcente označujemo po splošni navadi z znaki ' , ^ in ~; metatonirane pa ' , ^ in ~. Pri tem je metatonirani stari akut dal novi padajoči poudarek ^, stari cirkumfleks pa novega rastočega ~; metatonija je na kračinah rodila novi kratki poudarek '. Metatonirani poudarki so bili po svoji intenzivnosti zelo izraziti, krepki, kakor moremo tudi iz slovenščine same sklepati in za kar so priča tudi razni pojavi v zapadnoslovanskih jezikih. Z ozirom na prejšnje, podedovane, jih imenujemo tudi nove (novi akut, dolgi in kratki, in novi dolgi cirkumfleks).

Po zgodnjih slovanskih izposojenkah (na prim. *miza, golida, Ptúj, Rím, Kránj, križ* itd.), po izposojenkah, ki so nekaj stoletij mlajše in izvirajo predvsem iz stare bavarščine ter srednjevisoke nemške razvojne stopnje (gl. I. Grafenauer, Razprave Znanstvenega društva I.), dalje po razmerju, ki v akcentskih pogledih vlada med slovenščino na eni strani ter čakavščino in štokavščino na drugi strani, in končno po razmerjih, ki se javljajo v obsegu slovenskega jezika samega ter nam pričajo o posameznih dialektičnih stadijih, po vseh teh pričevanjih in dokazilih,

moramo sklepati, da je prvotna slovenščina bila tako glede narave posameznih akcentov, glede poudarjenega mesta in glede kvantitet identična s končno razvojno stopnjo praslovanskega jezika in da je proti sedanjim trem akcentom (´, ˘ in ˝) imela šest po naravi različnih akcentov, iste, ki smo jih v uvodnem odstavku navedli.

Za prvi stadij moremo glede akcentske narave, poudarjenega mesta in kvantitete shematično navesti tele ugotovitve in iz njih neposredno ter zgodaj sledeče novosti:

1. *ā* (stari akut na dolžini) se sprva obdrži; a kaj kmalu se skrajša v ˘ in slej ko prej sovpade z metatonijskim ˝; to novost ima slovenščina skupaj s srbohrvaščino; skrajšanje, ki zadeva samo kvantiteto, je morda vendarle v zvezi z izpremembo narave starega rastočega poudarka na ta način, da je enakomerno rastoča intonacija prehajala v ravno, ekspiracijski pritisk pa jo je razpolovil (dobimo nekak „pretrgani“ akcent), drugi del pa je bil šibek, šepetan, po zvenu zelo oslavljen (prim. podoben primer pri letskem „pretrganem“ akcentu), od tod skrajšanje, prim. R. Ekblom, Sprakvet. Sällskap. i Uppsala Förh. 1949—50; primer *brátr̥s*, *kráva* > *brátr̥s*, *kráva*;

2. *ā̄* (stari cirkumfleks na dolžini) ostane po naravi in mestu neizpremenjen, vsaj prva stoletja alpske slovanščine; proti koncu I. tisočletja se ta akcent pomakne, če je dana možnost, na naslednji zlog; primer *zláto*;

3. *ō* (stari cirkumfleks na kračini) prav tako sprva ostane; s postankom slovenskih zaprtih zlogov (t. j. po onemitvi fonetično šibkih reduciranih vokalov) pa se ˝ podaljša; isto podaljšavo izkazujejo odprti končni zlogi, morda je bila tudi v internih odprtih zlogih kot vmesna stopnja tik pred pomikom na naslednji zlog, torej prehodno utemeljena; ker je s podaljšanjem nastopilo izenačenje med *ā* in *ō* je jezik poslej imel samo dolgi padajoči poudarek; primer *ōko*, *tō*, *bōg̃s*, *bōga*, *s̃ē-bogom̃s*, *nōg̃ts*, *nōg̃tsa*;

4. *ā̇* ostane sprva po naravi neizpremenjen in se razlikuje od *ā̄* tako po intonacijski liniji kot po intenziteti; zato se ne udeleži pomika na naslednji zlog; primer *dēla* nom. pl., *r̃ẏbō* instr. sg., *r̃ẏb̃s* gen. pl. *dēlajō* prez.;

5. *ā̇* ostane sprva neizpremenjen in se po naravi in intenziteti razlikuje od *ā̄*; za razliko je treba (z ozirom na poznejše slov. podaljšanje *kráva* v *kráva*) upoštevati dejstvo, da je novo akutirana dolžina vseskozi ohranjena, tako tudi v zadnjem ali edinem besednem zlogu; primer *vlás̃s* gen. pl., *vrás̃s* gen. pl., *králj̃s*, *kljúc̃s* nom. sg.; *krágo*

6. *ō̇* (novi akut na kračini) ostane nekako do onemitve fonetično šibkih *̃*, *̣* na starem mestu: *konj̃b̃*, *p̃s̃b̃*, *d̃eñō̇*, enako tudi v internem besednem zlogu: *vólja*, *kōža*, *s̃ēna*; je identičen s skrajšanim ˝ iz prvotnega starega dolgega akuta, gl. točko 1.

Tako se nam prvotnih šest akcentov zreducira že zelo zgodaj v štiri slovenske; dolgega in kratkega rastočega ter dva dolga padajoča akcenta, ki sta si po naravi in jakosti različna: ´, ˘, ˝ in ˝.

Sproti smo omenili že nekatere slovenske akcentske pomike. V glavnem jih moremo karakterizirati tako-le: 1) padajoči poudarek se

V a pomakne na sledeči zlog (*zlatô, okô, bogâ, z-bôgom, nohât, nohtâ*); ② rastoči kratki poudarek pa se s končnega zloga pomakne na predhodnji besedni zlog (t. j. v smislu pomikov, ki so se tudi ob praslovanski metatoniji dogajali; časovna razlika se seveda kaže v različni naravi novega akcenta, tam na prim. *ključeb* iz *ključb*, tu pa *slépca* iz *slěpcâ*). Obadva pomika nam kažeta, da slovenščina preusmerja intonacije besednih zlogov in da teži k novim intonacijskim in intenzitetnim točkam v sklopu novih enot. Drugi pomik je zanimiv, ker se jasno vidi, da se je vršil v zelo različnih dobah in da je bil vsakikrat odvisen od različnih faktorjev, ki so pač v tisti dobi še obstajali. Najstarejši je pomik na predtonično dolžino (*dúšâ, slěpcâ* v *dúša, slépca*); tega so se udeležili prav vsi slovenski dialekti; izvira iz časa, ko je predtonična dolžina še eksistirala. Časovno mu po mnogih stoletjih (ponekod je še danes dial. *ženâ* ohranjeno) sledi pomik na predtonično poln vokal *e* in *o* (prvotna kračina); odločevala je za ta pomik končna cirkumflektirana kračina, ki je prenašala intenzitetni višek čedalje bolj na začetek zloga, dokler ga ni preložila na konec sprednjega zloga (vmesni dvoakcentski stadij ni izključen: *ženâ*). Samo v obrobni dialektični pasovih (Štajersko ter Kras s Primorjem) pa nastopa tudi pomik na korenski polglasnik (*maglâ* v *mägla*; štaj. *mégla* je pa pravzaprav identično z *žena*, ker tu je polglasnik prešel v *e*); v teh pasovih je ugotoviti splošno tendenco proti končno poudarjenim besedam. Doba (čas) in obseg (geografija) vsak s svoje strani potrjujeta zgornjo zapovrstnost pomikov in različne faktorje, ki so jih sprožili; prim. F. Ramovš, *Lud Slow. I, A, 48 sl.*

Glede kvantitete je bilo že omenjeno skrajšanje staroakutirane dolžine in podaljšanje cirkumflektirane kračine. Dolžine se v nepoudarjenem zlogu sčasoma skrajšajo, najdlje se še ohrani predtonična dolžina (do pomika *dúšâ* v *dúša*). Mnogo poznejši so (zato tudi samo dialektični) pojavi podaljšanja kračin v internih besednih zlogih (gor. *vôla* proti pkm. *vôla*). Glede pojava *kráva* v *krâva*, ki se je pozneje v slovenščini istočasno z *vôlja* podaljšalo v *krâva*, je treba pripomniti, da ne gre za razvoj, kakor si ga je zamislil M. Valjavec, *Rad knj.*, 132, 120 (z vmesno stopnjo *vrâna*, ki jo izkazuje shrv., kajti podaljšanje bi moglo dati *vrâna*, ne pa *vrâna*), še manj je verjetno Breznikovo JA, 32, 407 mnenje, da *vrâna* sploh ni bilo v slovenščini skrajšano (protivi se temu *brât*); pravilno pojmovanje imata Leskien JA, 21, 321 in Vondrák VSGr. I, 225. Razmerje slov. *kráva* : shrv. *krâva* pove ob skladnosti slov. *zêt* s shrv. *zêt*, da je v dobi 9. stol., ko sta bili obe obliki tudi glede števila zlogov enakšni, morala vladati akcentska skladnost v obeh primerih in da je poznejša slovenska doba podaljšala *kráva* v *krâva*, dočim je v vseh enozložnih primerih in onih, ki imajo na končnem zlogu skrajšani iz starega dolgega akuta, kračina še naprej ostala in ta kratki je kasneje prešel v kratki cirkumfleks. Dokaz zato je popolna identičnost med slov. *vôlja* in shrv. *vôlja* ob razmerju slov. *kônj* : shrv. **kônj* (čak. *kónj* s podaljšavo pred sonornikom), štok. *kônj*. Slovenščina sama nam po pojavih v dialektih na črti Rezija, Koroško, Slovenske gorice in Prekmurje, ki kažejo popolnoma drugačno obravnavanje staroakutiranega *é* kakor pri stalno

dolgem *é*, izpričuje stadij podaljšanja staro akutiranih kračin, ki je nastopil v južnem predelu slovenščine dokaj zgodaj (nekako proti koncu 12. stoletja) ter zato doživel iste reflekse kot stalno dolgi *é*, v imenovanem severnem pasu pa se je podaljševanje vršilo pozno (morda v 16. stoletju) in zato izkazuje *é* redko ozek refleks (Rezija, Zilja; vendar *i* ozir. *ia* za stalno dolgi *é*), zvečine še vedno širokega (Rož, Podjuna, Remšnik), na skrajnem vzhodu pa ima prekmurščina še do danes kračino ohranjeno; prim. F. Ramovš, ČJKZ VI, 13 sl.

Iz vsega navedenega sledi, da more dolžina eksistirati samo v poudarjenem zlogu (izvzeti so dialekti, ki zgoraj omenjene podaljšave internih besednih zlogov še niso izvršili), kračina pa samo v končnem ali edinem poudarjenem zlogu (izvzeti so dialekti s tipom *məgla*) ali pa v neakcentuirani legi. Sprva je še vsak zlog imel svojo intonacijo, odvisno od narave zadevnega vokala; slovenščina pa si je ustvarila nov sistem s tem, da uravnava intonacijo neakcentuiranih zlogov po akcentuiranih zlogih; z izobraževanjem intenzitetnega viška, ki je vedno na poudarjenem zlogu in je bil kot najjačja ekspiracijska točka tudi za celo besedo najvažnejši, je uravnala tudi melodijo neakcentuiranih zlogov. Ne gre več za intonacijo zlogov, marveč za intonacijsko linijo besede, linijo, ki je ustvarjena po ekspiracijsko akcentuiranem zlogu. Pred viškom so zlogi ali ravni, enakomerni ali pa rastoči, za viškom pa so padajoči.

Narava opisanih akcentov in navedeni pomiki so nekdanjo svobodno akcentuacijo dokaj izpremenili in določili za akcentsko morfologijo (tri osnovne norme: (1) če ima beseda ^ˈ, ki poteka iz starega akuta ali iz novega akuta na dolžini, je pri fleksijskih oblikah možna samo izprememba v padajoči poudarek [˘], mesto akcenta pa je vedno na istem zlogu; če je beseda v nom. sg. enozložna, ima kratki padajoči poudarek [˘]; prim. *ri̯ba*, *z ri̯bo*, pl. *ri̯be*, *ri̯b*; *dělo*, *-a*, *-u*, pl. *děla*; *brāt*, *brāta*, *pri brātū*; gen. pl. *brātov*, loc. *pri brātih*; *grīzem*, part. *grīzel*; (2) če ima beseda [˘], ki poteka iz ^ˈ ali [˘], je mesto akcenta v oblikah gibljivo; prim. *bōg*, *bogā*, *bogōvi*, *z-bōgom*; *nōs*, *nosā*, *nosōvi* (glede loc. v *nōsu* gl. točko 3); *nōč*, *nočī* (*nōči*), pl. *noči*, gen. *noči*; instr. sg. *nočjō*; (3) če ima beseda ^ˈ iz pomika s končnega zloga ali če je njen končni zlog še vedno poudarjen, je akcentsko mesto gibljivo, saj predstavlja ta tip samo del prejšnjega; prim. *nōga*, *nogé*, *nogō*, *z nogó*; pl. *nogē*, *nogām*, *nogāh*, *nogāmi*, gen. *nogā*; *deskā*, *deskō*; *morjē*, *v mōrju*; *tlō*, *tlā*, pl. gen. *tāl*, dat. *tlōm*; *rēčem*, *rēkel*, *rēkla*; *nōsim*, *nōsil*, *nosila*, *nosilo* itd. Te osnovne norme so sprožile celo vrsto analogij, ki so umljive zaradi stičnih akcentskih oblik in so zvečine lahko ugotovljive, prim. akcentuacijo slovenskega pridevnika, ki kaže veliko zamotanost, in vendar veliko poenostavitev, gl. F. Ramovš, Slov. jez. III, 45-51.

Mimogrede je bilo omenjeno ter je tudi iz navedenih primerov razvidno, da je bila od akcenta odvisna tudi vokalna kvaliteta; o tem tukaj ne bomo razpravljali, dovolj je, da opozorim na obedve tendenci slovenskega vokalizma, kakor sem jih formuliral v Kratki zgod. slov. jez. I, 148 sl.; gl. še L. Tesnière RES IX, 89. Prav ta ozka zveza vokalne kvali-

tete s poudarkom in kvantiteto pa nam služi za določevanje relativne kronologije slovenskih akcentskih pojavov.

Prvi slovenski stadij, ki je bil še enak praslovanskemu, je vseboval sledeče akcentske tipe: 1) *děla* n. pl.; *rŭbъ* g. pl. — *vlāsъ* g. pl. — *dbnъ* g. pl., *sъnъ* n. sg., *nōgъ* g. pl., *kōnъ* n. sg.; enako še *sъnā* n. sg., *vъzъmēsъ* 2. prez. in *vōl'a* n. sg., *ōgъnēsъ* 2. prez.; — 2) *zlāto*; *bōgъ*, *bōga*, *sъ-bogomъ*; *nōgъtъ*, gen. *nōgъta*; — 3) *brātrъ*, *brātra*; — 4) *dūšā*; *ženā*, *selō*; *mъglā*; *slēpъcъ*, *slēpъcā*; *zelēnъ*; *tъmbnъ*.

V dobi 10. stoletja oneme fonetično šibki vokali *ъ* in *ь*; Brižinski spomeniki jih ne pišejo več. Cela vrsta zgornjih besed postane za en zlog krajša; nastanejo tudi prvi zaprti zlogi. V zvezi s temi pojavi je tudi podaljšanje besede *bōg* in kaj kmalu nato sledi pomik akcenta: *bogā*, enako *nogāt*, *nogtā*. Kjer je bil [˘] na vokalu *o* ali pa je po pomiku nanj prišel, tam dá takšen *o* v nekih dialektih poseben razvoj, posebno vokalno kvaliteto, namreč *u* (v dolenjščini, na Krasu, v Reziji, deloma v rožanskih dialektih itd.), v drugih pa v isti odvisnosti ali *uo* (Kras, Koroško) ali pa spet drugod *ou* (po Štajerskem). Enakšni rezultat, ki je fiziološko odvisen od dolžine in jakosti artikulacije, najdemo pri tistih oblikah, ki imajo v zaprtem zlogu *ō* na prim. g. pl. *nūx* (dolenjsko), *kūjn*; n. pl. *ūkna*; dalje pri vprašalnici *gdū*; ali n. sg. *kōnъ* se glasi drugače, dolenjsko *kājn*. Tako moremo sklepati, da je *ū* v besedi *nūx* prav toliko star kot *u* v besedi *būx* iz *bōg*; njegova dolžina pa je analogičnega izvora, sicer bi moral n. sg. *kōnj* imeti isti razvoj; prim F. Ramovš, JF II, 227 sl. Isti razvoj, saj je odvisen od istih faktorjev, je doživljala prvotna kračina *ə* iz *ъ*, *ь*, samo seveda s posebnim končnim rezultatom, ki je fiziološko utemeljen v naravi *ə*; n. sg. *dān* (kor., štaj. *dēn*, *dēn*), g. pl. *dān*, t. j. prvotno *dēnъ* = *bōgъ* in *dbnъ* = *nōgъ*; dalje *sānjski*, g. pl. *tāl* in podobno; gl. F. Ramovš, Slavia II, 205 sl.

Dolenjski dialekt — da na kratko izvajam svoje zaključke, se omejim kar samo na njegove reflekse, ki so obenem najbolj enostavni — *pā* ima za *ō* internih besednih zlogov refleks *úφ*. Razmerje *būx*: *vūφla* se nam izkaže kot fiziološko umljiva daljša ali krajša posledica vpliva intenzivnega izgovora, t. j. dolžine na naravo vokala; *uoφ* predstavlja torej šele začetek zoževanja, dočim je v razvoju *u* iz *o* to zoževanje že zaključeno. Torej mora dolžina v *vōlja*; *vzāmeš*, *brāta* biti dokaj mlajša. Ker pa vemo, da se je vokalizacija dolgega *ə* izvršila do konca 14. stoletja, je treba podaljšavo *brāta* v *brāta* za vse osrednje dialekte in za knjižni jezik s koncem 14. stol. smatrati za zaključeno. Dejstvo, da so nekateri dialekti še preko te dobe obdržali kračine *brāta* in da jo ima prekmurščina še danes (gl. gori), govori prav tako za relativno mlado dobo.

V vmesni dobi od 10. do konca 14. stoletja pa sta se zlila psl. metatonijski kratki akut [˘] in pa slovenski [˘], ki je nastal iz psl. dolgega starega akuta v en sam poudarek z eno in isto naravo, kajti pri podaljšanju *brāta*: *vōlja* ne zasledimo nikjer kake razlike. V ti dobi, samo da že prej (nekako v 12. stoletju), je tip *zvezdā* že pomaknil svoj poudarek na predhodno dolžino, kajti *ē* našega tipa je na vsem slovenskem ozemlju doživel isti razvoj kot stalno dōlgi *ē*.

Če vsa ta razmerja smiselno upoštevamo, so si torej izpremembe sledile v temle zapovrstnem redu:

- 1) dolgi stari akut se skrajša v $\acute{}$ (7. do 8. stoletje);
- 2) kratki stari cirkumfleks $\bar{\bar{}}$ se podaljša v zaprtih zlogih (onemitev šibkih $\bar{\bar{e}}$, $\bar{\bar{o}}$; 10. stoletje), sledi mu pomik na sledeči zlog (pri tipu $\acute{o}ko$ je možna kratka vmesna stopnja $\acute{o}ko$); $\bar{\bar{}}$ poslej ne eksistira več;
- 3) intenzivna artikulacija zaradi dolžine se prične javljati pri $\acute{o}$, enako pri analogičnem $\acute{o}$, kakor pri $\acute{e}$ tipa *zvézda* kot zoževanje vokalnega refleksa ozir. kot identificiranje z refleksi za stalne, že od prej v jeziku obstoječe dolžine; postanek $\acute{}$ pri tipu *nóg, zvézda*;
- 4) zoževanje vokala $\acute{o}$ in vokalizacija dolgega $\acute{o}$ v $\acute{a}$ sta konec 14. stoletja zaključena;
- 5) ob tem času je tudi podaljšava v tipih *bráta, vólja, sánja* že dokončana.

Ti pojavi so se do konca 14. stoletja že dovršili; termini za njihov zgornji potek in zapovrstnost so torej: onemitev fonetično šibkih in reduciranih $\bar{\bar{e}}$, $\bar{\bar{o}}$; zoževanje določenih vokalov; skladnost vokaličnih refleksov stalno dolgih vokalov z novo poudarjenimi vokali akcentskega tipa *zvezdá*; vokalizacija dolgega $\acute{o}$ v $\acute{a}$.

Ob koncu 14. stoletja imamo z ozirom na začetni slovenski stadij tegale: *dēla, rīb — lās — dán, nóg, sánja, vólja, vzámeš, ógneš, sšn, kónj — zlató, okó, nogát, nogtá — brát, bráta — dúša, ženà, zelèn, mæglà, tæmæn*. Pripomniti je, da so *sánja, vólja, vzámeš, ógneš, bráta* samo dialektični pojavi, veljajo za glavne dialekte, ne pa za severne na črti Rezija—Prekmurje.

Nekaj pozneje se pričinja tudi še ohranjeno dial. *vólja* razvijati v smeri na *vólja*, le prekmurščina obdrži še *vólja*.

Za dobo 15. stoletja sprejemam prehod kratkega rastočega poudarka v kratkega padajočega; nastanejo *sšn, kónj, brát* (dial. *vólja*), *ženà, zelèn, mæglà, tæmæn*. V zvezi s tem pričinja tip *ženà* pomikati svoj poudarek na korenski zlog: *žèna* (dial. še ohranjeno kakor tudi še *ženà*) in nato nastopa (tudi samo dialektično) podaljševanje novopoudarjene interne kračine (*žèna, zèlen*). Vidimo pa, da poslej ne nastopajo več splošno slovenski pojavi, da je vse razdrobljeno v tipično slovenske dialektične različnosti. Zato spada v to dobo (nekako po 16. stoletju) gotovo tudi dialektična izguba intonacijskih razlik, ki je lastna vsemu zapadnemu robu in štajersčini. Prav tako gredo vstrie s temi dialektičnimi novostmi tudi akcentske dublete in analogije (prim. *zelèn* poleg *zèlen, zèlen* in *zelèn*). Dialektično ostane še *mæglà* (tako tudi v knjižnem govoru), ki je drugod prešlo v *mægla, mógla, mægla, mægla* in podobno.

Od mlajših pojavov, ki jih pač ne gre datirati v starejšo dobo kot v 18. stoletje, je omeniti še dva: 1) dial. pomik akcenta v tipu *okó* v *òko* (na treh dialektičnih, med seboj ne vezanih področjih: Savinjska dolina, vzhodno Koroško in vzhodni rožanski pas; Zilja, Rezija in deloma še Slovenska Benečija; Črnovrška planota s poljanskim narečjem); že po obliki do danes razvitih stadijev je razvidno, da je pomik kaj različnega datuma: *àku* (Črni vrh), *óko* (Zilja), *uòq* (Sele), *ók* (Poljane); rož. *lápə*,

podj. *lǫpa*, remšniško *lǫp* in *lǫp'* v Selah; prim. še moja izvajanja pri St. Buncu, *Slavia occident.*, 12, 126, in Isačenko, Narečje v vasi Sele, 69. sl. — 2.) dvoakcentnost tipa *bráta*, ki preko *brátā* preide končno v *bratā*, je karakteristična predvsem za ziljski dialekt, za zgornje obsoške govore in sosednji del Slovenske Benečije; rožanščina nam kaže celo še starejši stadij v govorih ob Vrbskem jezeru (*měšā*), drugod že brez dolžine prvotno poudarjenega vokala in ustrezno vokalno izpremembo, gl. F. Ramovš HG, VII, 14.

Po tem orisu postajanja slovenskih akcentov podam za zaključek še pregled proveniencie današnjih akcentov. Po svojem izvoru so današnji akcenti nastali:

a) slovenski $\acute{}$ je iz:

1. starega padajočega (ide.) na dolžini (*grād*);
2. premaknjenege dolgega in kratkega padajočega (*zlatô, okô*);
3. starega padajočega na kračini zaprtih zlogov (*bôg*);
4. novega padajočega na dolžini (*rīb, dělām, vřđim*);
5. analogičnega na kračini (dol. adj. *ta-dôbrī*);
6. dialektično za vsako dolžino po izgubi intonacijske razlike (ponekod je tudi raven ali padajoče rastoč);

b) slovenski $\acute{}$ je iz:

1. skrajšanega, pozneje po točki 3. spet podaljšanega starega (ide.) rastočega poudarka na dolžini (*bráta, kráva*);
2. kratkega novega akuta na analogičnih dolžinah (*nóg, pás*);
3. kratkega novega akuta na internih besednih zlogih (*vólja*);
4. novega akuta na dolžini (*lás, kljúč*);
5. pomika s končnega zloga (*dúša; žena, zelen*); dial. tudi *óko* (na Zilji);

c) slovenski $\grave{}$ je iz:

1. kratkega rastočega (ki je nastal iz starega dolgega akuta) na končnem ali edinem besednem zlogu (*brāt, mǫglā*);
2. kratkega novega akuta pri istih pogojih (*kōnj, pās, dnō*);
3. pomika s končnega zloga (dial. *žēna mǫgla*);
4. pomika s končnega (in tudi internega) dolgo padajoče poudarjenega zloga (dial. *đko*);
5. pomika (dvoakcentnosti) dolgega rastočega poudarka na naslednji zlog (dial. *brátā, bratā*);

č) slovenski $\grave{}$ je samo dialektičen in izhaja:

1. iz pomika s končnega kratkega zloga v primerih *žēna, mǫgla, tǫmǫn* (dial. nadaljnji prehod v $\acute{}$: *žēna*);
2. iz pomika s končnega (internega) dolgo padajoče poudarjenega zloga (*đko*; dial. tudi *óko*, dalje še prehod v $\acute{}$).

Résumé

L'auteur commence par présenter, dans une forme concentrée, les faits permettant de conclure aux conditions des accents slovènes originaux. Il y en avait ainsi que dans la dernière phase du slave commun, six de tels accents. L'auteur traite de la place de l'accent dans la parole et de la quantité. Il passe aux déplacements d'accent slovène du type *zlatō* en *zlatŏ* et *duša* en *dūša*. Pour la quantité, l'auteur s'arrête au phénomène de *kráva*, dans le slovène d'origine *kràva* qui, plus tard, se réallonge en *kráva*. Se basant sur ces faits, l'auteur fait les observations sur la dépendance des voyelles accentuées longues de la quantité (de l'accent) et c'est précisément le moyen pour la détermination de la chronologie relative aux aspects d'accent. Ces faits sont les suivants: chute des voyelles phonétiquement faibles *ь* et *ѣ* (10ème siècle); fermeture (diphthongaison) des voyelles slovènes longues dès le 12ème siècle (p. e. voyelle *o*, *é*), et la vocalisation *a* en *a* terminée à la fin du 14ème siècle. Sur cette base, l'auteur accepte la chronologie suivante:

1. l'abréviation de l'aigu long aux 7ème — 8ème siècles;
2. l'allongement de l'ancien circonflexe bref au 10ème siècle suivi bientôt par le déplacement à la syllabe suivante;
3. le déplacement au type *dūša* au 12ème siècle;
4. perte graduelle de la différence entre la nature des accents anciens et des accents métatoniques;
5. l'allongement du type *bráta*, *vólja* avant la fin du 14ème siècle;
6. au 15ème siècle suivra le passage de *˘* terminal en *˘˘* avec des déplacements nouveaux, bien que seulement dialectiques (*žèna*, *žéna* etc.);
7. sont encore plus récents les déplacements dialectiques *okŏ* en *óko* et *bráta* en *bratā*.

L'auteur termine en donnant un aperçu sur la provenance des accents slovènes actuels.